

KOMPETENSBEKRIVNING

**FÖR LEGITIMERAD SJUKSKÖTERSKA
MED SPECIALISERING INOM VÅRDHYGIEN**

INNEHÅLL

3	Förord
4	Syfte
4	Bakgrund
5	Arbetsprocess
5	Arbetsgrupp
6	Sex kärnkompetenser
6	<i>Personcentrerad vård</i>
7	<i>Samverkan i team</i>
7	<i>Evidensbaserad vård</i>
8	<i>Förbättringskunskap för kvalitetsutveckling</i>
8	<i>Säker vård</i>
8	<i>Informatik</i>
11	Referenslista & Litteraturlista

FÖRORD

Yrkesbenämningen hygiensjuksköterska tillkom i Sverige i början på 1960-talet efter inspiration från USA och England. Drygt tio år senare hade yrkeskategorin ökat till cirka 20 personer och 1972 bildades *Sektionen för hygiensjuksköterskor/hygienassistenter inom Centralsteriliseringsklubben*. Sektionen heter idag *Hygiensjuksköterskesektionen inom Svensk Förening för Vårdhygien (SFBVH)* och samlar i princip landets alla 130 hygiensjuksköterskor. Vi har valt titeln på framsidan för att signalera att här beskrivs sjuksköterskans kompetens på avancerad nivå, men i kompetensbeskrivningen används genomgående den mer bekanta benämningen hygiensjuksköterska. Sedan år 2003 är Hygiensjuksköterskesektionen även en sektion inom Svensk sjuksköterskeförening.

Syftet med Hygiensjuksköterskesektionen är att främja patientsäkerheten inom all vård och omsorg genom att arbeta för att förebygga uppkomst av vårdrelaterade infektioner (VRI) och förhindra smittspridning. Hygiensjuksköterskesektionen ska utgöra ett forum för ämnes- och kunskapsutveckling inom vårdhygien, stimulera till forskning och fortbildning, främja förmedling och tillämpning av evidensbaserad kunskap samt utgöra ett nätverk av vårdhygienisk kompetens.

Genom åren har det funnits olika utbildningar inom vård-

hygien, alla med skiftande innehåll, omfattning och längd. Våren 2017 startade en ny utbildning på avancerad nivå inom området Folkhälsovetenskap som heter *Smittskydd och Vårdhygien*, 60hp, på Högskolan i Skövde. Idag är det den enda utbildningen inom ämnet i Norden.

Inom all vård och omsorg bedrivs dagligen vårdhygieniskt arbete. All personal, oavsett yrkeskategori, måste ha grundläggande kompetens inom vårdhygienområdet för att säkerställa en patientsäker vård. Vårdgivarna ska ha tillgång till vårdhygienisk expertkunskap genom en vårdhygienisk expertenhet. Hygiensjuksköterskan är en av de professioner som finns inom den vårdhygieniska expertenheten.

År 2000 gjordes en kompetensbeskrivning för hygiensjuksköterska som utarbetades av en arbetsgrupp inom SFBVH. Vid Hygiensjuksköterskesektionen årsmöte 2014 beslutades att utarbeta en ny kompetensbeskrivning för hygiensjuksköterska då behovet av vårdhygienisk expertis ökat. Kompetensbeskrivningen för sjuksköterskor med specialisering inom vårdhygien beskriver hygiensjuksköterskans specifika kunskaper och kompetens. Kompetensbeskrivningen har utarbetats utifrån *Svensk sjuksköterskeförenings Strategi för utbildningsfrågor* (2010) samt *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor* (2014).

SYFTE

Syftet med kompetensbeskrivningen för hygiensjuksköterska är att:

- Förklara yrkesprofessionen och dess nödvändiga kompetenser för blivande och yrkesverksamma hygiensjuksköterskor.
- Vara ett stöd för forskning och förbättringsarbete inom kompetensområdet.
- Tydliggöra kompetensområdet för vårdgivare och arbetsgivare inom vård och omsorg.
- Stödja beslutsfattare och vårdgivare inom vård och omsorg vid planering för och säkerställande av en god vårdhygienisk standard.
- Utgöra en vägledning för landets lärosäten vid utformning, planering och genomförande av universitets- och högskoleutbildning inom vårdhygien.

BAKGRUND

VRI och smittspridning orsakar stort lidande och höga kostnader på både individ, enhets och samhälls nivå. I svensk slutenvård beräknas cirka nio procent av patienterna drabbas av en VRI, vilket gör det till den vanligaste vårdskadan.

Det finns flera lagar och föreskrifter som uttrycker aktiviteter och krav som ska förhindra uppkomst av VRI och förebygga smittspridning. *Hälso- och sjukvårdslagen* (SFS 1982:763) säger att vården ska ha "en god hygienisk standard". I Socialstyrelsens föreskrift, *Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete* (SOSFS 2011:9), står att vårdgivare ansvarar för att det finns ett ledningssystem för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet, vilket inkluderar en god vårdhygienisk standard. Vidare syftar *Patientsäkerhetslagen* (SFS 2010:659) till att främja en hög patientsäkerhet där ett vårdhygieniskt perspektiv ingår. Alla som arbetar inom hälso- och sjukvård samt omsorg har ett ansvar att medverka till att förebygga VRI och förhindra smittspridning (SFS 2004:168).

Genom att följa Socialstyrelsens föreskrift, *Basal hygien i vård och omsorg* (SOSFS 2015:10), ges goda förutsättningar att förebygga VRI och förhindra smittspridning. VRI är inte alltid undvikbara men genom att systematiskt värdera och åtgärda riskfaktorer kan förekomsten minimeras. En infektion som personal ådrar sig till följd av sitt arbete definieras också som en VRI enligt Socialstyrelsen. Hygiensjuksköterskan stödjer även vårdgivaren i dennes roll som arbetsgivare i enlighet med arbetsmiljölagstiftningen (AFS 2005:1).

Hygiensjuksköterskans arbetsområde

Arbetet bedrivs på både nationell, regional och lokal nivå genom deltagande i arbetsgrupper på uppdrag av Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten samt Smittskyddsenheterna. Specialområdet omfattar vårdhygieniskt arbete inom all vård och omsorg oberoende av vårdgivare. Arbetsfältet utgörs av en vårdhygienisk del med omvårdnads- och vårdtekniska frågor och en epidemiologisk del där kontinuerlig övervakning av VRI och antibiotikaresistens samt utbrottsupplärning vid smittspridning inom vård och omsorg ingår.

Hygiensjuksköterskan deltar inte i direkt patientvård utan bidrar till att säkra den vårdhygieniska standarden genom att stödja, informera och utbilda linjechefer på alla nivåer men också enskilda medarbetare. Hygiensjuksköterskan har också en central roll som föreläsare inom alla vårdutbildningar på universitets- och högskolenivå.

Den fysiska vårdmiljön

Hygiensjuksköterskan har god kunskap om omvårdnads- och vårdtekniska frågor samt patientens fysiska vårdmiljö (byggnation, vatten, ventilation, rengöring med mera) för att självständigt och i samverkan med det vårdhygieniska teamet föreslå vårdhygieniska åtgärder som är tillräckliga, relevanta och ändamålsenliga.

Hälso- och sjukvårdsorganisation

Kunskap om hälso- och sjukvårdens samt omsorgens organisation och ansvarsfördelning inom respektive verksamhet är en förutsättning för hygiensjuksköterskans arbete. Varierande lokala förhållanden och behov ställer krav på flexibilitet och förmåga att tänka nytt. Proportionalitetsprincipen innebär här att åtgärder ska vara tillräckliga, ändamålsenliga och rimliga i förhållande till smittskyddslagen. Vårdhygieniska råd kan därmed se olika ut beroende på såväl verksamhet som situation och individ. Detta kräver en god förmåga att identifiera, kategorisera och värdera information.

Kommunikation och pedagogik

Genom sin kunskap om olika kommunikationsvägar, strategier och didaktiska metoder har hygiensjuksköterskan förmåga att nå ut med sin specifika kunskap till skilda yrkeskategorier på olika nivåer inom vård och omsorg. Förmåga att kombinera och anpassa olika pedagogiska verktyg är en central färdighet i hygiensjuksköterskans stödjande roll.

ARBETSPROCESS

På uppdrag från styrelsen för Hygiensjuksköterskesektionen inom SFVH och i samråd med Svensk sjuksköterskeförening har arbetsgruppen utarbetat en kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska med specialisering inom vårdhygien.

ARBETSGRUPP

Anette Kullgren, leg sjuksköterska, hygiensjuksköterska, fil. mag., Vårdhygien Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg

Anita Johansson, leg sjuksköterska, hygiensjuksköterska, Vårdhygien, Stockholm

Carina Hartmann, leg sjuksköterska, hygiensjuksköterska, Vårdhygien Stockholm

Rådgivande yttrande av **Helle Wijk** leg sjuksköterska, docent och **Annette Erichsen Andersson** leg sjuksköterska i operationssjukvård, dr. i vårdvetenskap vid Göteborgs Universitet. Dokumentet är slutligen godkänt av styrelsen för Hygiensjuksköterskesektionen inom SFVH.

SEX KÄRNKOMPETENSER

Sex internationellt framtagna kärnkompetenser, som är nödvändiga för världens professioner har identifierats i USA och antagits av Svensk sjuksköterskeförening (2010): personcentrerad vård, evidensbaserad vård, samverkan i team, förbättringskunskap för kvalitetsutveckling, säker vård samt informatik. Kärnkompetenserna måste sammanflätas med hygiensjuksköterskans övriga kompetensområden för att bidra till en säker vård.

PERSONCENTRERAD VÅRD

Hygiensjuksköterskan har inte direktkontakt med patienten men bidrar till personcentrerad vård genom att stödja vårdgivaren på alla nivåer. En grundpelare i personcentrerad vård är partnerskapet, på samma sätt som vårdgivaren skapar ett partnerskap med patienter arbetar hygiensjuksköterskor i partnerskap med världens alla professioner för att förändra och förbättra vård och omvårdnad ur ett vårdhygienperspektiv.

Hygiensjuksköterskan ska kunna:

- Identifiera risker och rekommendera vårdhygieniska åtgärder som är relevanta i förhållande till patientens omvårdnads- och omgivningssituation samt till aktuell användning av medicinsk-tekniska produkter, hjälpmedel och övrig utrustning.
- Stödja vårdgivaren i att handlägga VRI med ett personcentrerat förhållningssätt som anpassar vården utifrån vårdbehov och givna förutsättningar.
- Utifrån patientens omvårdnadsbehov med hänsyn till smittsamma tillstånd eller sjukdomar föreslå vårdplatsplacering.
- Identifiera och bedöma behov av åtgärder för såväl akuta som långsiktiga vårdhygieniska problem och frågeställningar.
- Tillhandahålla information så att patient och närstående kan känna sig trygga ur ett vårdhygieniskt perspektiv.
- Värdera etiska aspekter i förhållande till vårdhygieniska rekommendationer.

SAMVERKAN I TEAM

Hygiensjuksköterskan har kunskap att stödja interprofessionell samverkan såväl inom den egna vårdhygieniska arbetsgruppen som mot de som anlitar vårdhygiens tjänster. Samarbete ska främjas med andra enheter, andra yrken, skilda förvaltningar inom stat, landsting, region och kommun samt privata vårdgivare, organisationer och myndigheter. Genom teamarbete säkerställs kompetens och kontinuitet och patientsäkerheten stärks.

Hygiensjuksköterskan ska kunna:

- Skapa nätverk genom samarbete med andra vårdhygieniska enheter samt verksamheter inom vård och omsorg.
- Planera, leda och utveckla arbetet inom det egna vårdhygieniska teamet samt med andra enheter och professioner.
- Ha förmåga att kommunicera med vårdens samtliga yrkeskategorier på alla nivåer.
- Samarbeta med personal som företräder andra specialiteter då det gäller planering och utförande av undersökning, vård och behandling.

EVIDENSBASERAD VÅRD

Hygiensjuksköterskan behöver insamla och evaluera vetenskaplig kunskap, beprövad erfarenhet och patienters erfarenheter, samt utfärda rekommendationer för en patientsäker vård.

Hygiensjuksköterskan ska kunna:

- Tillämpa insamling och analys av både kvalitativa och kvantitativa data relevanta för kvalitetsutveckling med vårdhygienisk inriktning.
- Implementera ny vårdhygienisk evidensbaserad kunskap.
- Utbilda och tillhandahålla riktlinjer för att förebygga VRI och förhindra smittspridning.

FÖRBÄTTRINGSKUNSKAP FÖR KVALITETSUTVECKLING

Hygiensjuksköterskan har genom sin kompetens ett ansvar att bedriva ett ständigt förbättringsarbete i syfte att utveckla vården och dess processer för att säkerställa en vård med en god vårdhygienisk standard.

Hygiensjuksköterskan ska kunna:

- Utarbeta och implementera evidensbaserade kliniska riktlinjer med vårdhygienisk relevans på både lokal, regional och nationell nivå.
- Utveckla ledningsverktyg som stödjer vårdgivaren att ta sitt ansvar för att upprätthålla en god vårdhygienisk standard.
- Initiera, leda och medverka i vårdutveckling och systematiskt kvalitetsarbete.
- Utifrån uppsatta mål utvärdera vårdhygieniska riktlinjer.
- Identifiera, leda och medverka i verksamhetsutveckling med vårdhygienisk inriktning.

SÄKER VÅRD

Hygiensjuksköterskan arbetar efter de lagar och föreskrifter som gäller för att förebygga VRI och förhindra smittspridning och har handlingsberedskap och förmåga att prioritera i komplexa och avancerade situationer som kan uppstå.

Hygiensjuksköterskan ska kunna:

- Föreslå principer och metoder för att förhindra uppkomst av VRI.
- Rekommendera adekvata åtgärder för att förebygga spridning av mikroorganismer.
- Bedriva epidemiologisk övervakning lokalt, nationellt och globalt samt medverka vid utbrottsupplärning av VRI och smittspridning i verksamheter.
- Ge råd om vårdhygieniska aspekter vid om- och nybyggnation av vårdlokaler.
- Identifiera behov av och bistå i riskanalys, händelseanalys samt avvikelshantering.
- Analysera det epidemiologiska läget och återföra relevant information till aktuell verksamhet.
- Stödja huvudmannen både som vård- och arbetsgivare i att etablera och upprätthålla en god vårdhygienisk standard, vilket bidrar till en patientsäker vård och säker arbetsmiljö för vårdpersonal.
- Stödja inköpsorganisationen vid upphandling och utvärdering av vårdens varor och tjänster utifrån vårdhygieniska aspekter.
- Systematiskt analysera avvikelser och utveckla förbättrade vårdhygieniska rutiner i förhållande till ny kunskap.

INFORMATIK

Hygiensjuksköterskan använder och tillämpar informations- och kommunikationssystem som stödjer det vårdhygieniska arbetet på olika nivåer.

Hygiensjuksköterskan ska kunna:

- Utarbeta informations- och kommunikationsstöd.
- Dokumentera vårdhygieniska råd.
- Handleda, utbilda och stödja personal inklusive chefer på alla nivåer ur ett vårdhygieniskt perspektiv.

REFERENSLISTA

AFS 2005:1. *Mikrobiologiska arbetsmiljörisker – smitta, toxinpåverkan, överkänslighet*. Stockholm: Arbetsmiljöverket. Hämtad 15 december, 2016, från <https://www.av.se/arbetsmiljo-arbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/mikrobiologiska-arbetsmiljorisker-smitta-toxinpa-verkan-overkanslighet-afs-20051-foreskrifter/?hl=afs%202005:1>

International Council of Nurses. (2014). *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor* (Svensk sjuksköterskeförening, Övers. Rev. utg). Hämtad 15 december, 2016, från Svensk sjuksköterskeförenings webbplats: <http://www.swenurse.se/Sa-tycker-vi/Publikationer/Etik/ICNs-Etiska-kod-for-sjukskoterskor/> (Originalarbete publicerat 1953/2012)

SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslag*. Stockholm: Socialdepartementet. Hämtad 15 december, 2016, från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso--och-sjukvardslag-1982763_sfs-1982-763

SFS 2004:168. *Smittskyddslag*. Stockholm: Socialdepartementet. Hämtad 15 december, 2016, från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/smittskyddslag-2004168_sfs-2004-168

SFS 2010:659. *Patientsäkerhetslag*. Stockholm: Socialdepartementet. Hämtad 15 december, 2016, från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientsakerhetslag-2010659_sfs-2010-659

SOSFS 2015:10. *Basal hygien i vård och omsorg*. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad 15 december, 2016, från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-5-10>

SOSFS 2011:9. *Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete*. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad 15 december, 2016, från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-6-38> Svensk sjuksköterskeförening. (2010).

Svensk sjuksköterskeförenings strategi för utbildningsfrågor. Hämtad 15 december, 2016, från <http://www.swenurse.se/Sa-tycker-vi/Publikationer/Utbildning/Svensk-sjukskoterskeforenings-strategi-for-utbildningsfragor/>

LITTERATURLISTA

European Centre for Disease Prevention and Control. (2013). *Core competencies for infection control and hospital hygiene professionals in the European Union*. Hämtad 15 december, 2016, från <http://ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/infection-control-core-competencies.pdf>

Socialstyrelsen. (2011). *Tillgång till vårdhygienisk kompetens – rekommendation som stöd för vårdgivarnas arbete med att förebygga vårdrelaterade infektioner*. Hämtad 15 december, 2016, från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-4-16>

Sveriges Kommuner och Landsting. (2014). *Vårdrelaterade infektioner Framgångsfaktorer som förebygger*. Hämtad 15 december, 2016, från <http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/vardrelaterade-infektioner-framgangsfaktorer-som-forebygger.html>

World Health Organization. (u.å.). *Patient safety*. Hämtad 15 december, 2016, från http://www.who.int/topics/patient_safety/en/

KOMPETENSBEKRIVNING

**HYGIENSJUKSKÖTERSKESEKTIONEN
INOM SVENSK FÖRENING FÖR VÅRDHYGIEN (SFVH)**

Svensk Förening för Vårdhygien
Hygiensjuksköterskesektionen

SFVH

Hygiensjuksköterskesektionen
inom Svensk Förening för Vårdhygien (SFVH)
www.sfvh.se

Svensk sjuksköterskeförening
Baldersgatan 1
114 27 Stockholm
Tfn: 08-412 24 00
Hemsida: www.swenurse.se